

Alt har en ende heter det: Og fra slutten av 1800-tallet kommer de første tegnene på at «nessekongeveldet» går mot slutten. Årsakene til at de privilegerte handelshusene mister sin stilling fra slutten av 1800-tallet, er mange. De siste tiårene av dette århundret var en generell nedgangstid for norsk økonomi. Hardere konkurranse, sviktende etterspørsel og fallende priser på eksportmarkedene fikk stor betydning og førte til sviktende inntekter for handelsmennene. I Nordland ble disse problemene forsterket av en ressurskrise i fiskeriene. Fra midten av 1870-tallet var det slutt på de rike sildefiskeriene, og rundt århundreskiftet sviktet også torskefisket.

Samtidig som konjunktorene sviktet og fiskeriene gav dårligere utbytte, begynte handelshusene å miste flere av sine tradisjonelle funksjoner. Det økonomiske livet ble i denne perioden mer spesialisert og arbeidsdelt. Nye bedrifter overtok flere og flere av de tradisjonelle arbeidsoppgavene som handelshusene hadde. Vi fikk nye kredittinstitusjoner som Bodø Sparebank (1857) og Nordlands Privatbank (1893). Kommunikasjonsutviklingen førte til at flere av handelsstedene mistet sin posisjon som sentra for handel og annen servicevirksomhet.

Dampskipsselskap overtok etter hvert frakttrafikken langs kysten, Vesteraalens Dampskipsselskap (1881) var et av disse selskapene. Etter hvert som dampskipene ble større, ble gode havneforhold viktige. Tradisjonsrike steder som Kvaløy, Selsøyvik, Grøtøy og Kjerringøy ble forbigått av den nye tid som følge av dårlige havner. Motoriseringen av fiskerflåten forsterket disse trekkene og isolerte handelsstedene ytterligere. Kystfiskerne hadde ikke lenger samme behov for disse mellomstasjonene på sin vei til lofotfisket.

Endringer i næringspolitikken i siste halvdel av 1800-tallet var også med på å undergrave handelsmennenes maktposisjon. Liberalisering og frihandel førte til at de fleste av privilegier og monopolordninger ble opphevet. Fra 1868 ble landhandelen frigitt med det resultat at en rekke småbutikker begynte å konkurrere med de gamle handelshusene.

Allgro var et unikt samarbeid mellom Aksdal, Koff, Migrofa og Univest på ferskvaresektoren.

Kilder

- Arkiver etter nordnorske handelsmenn ved Arkiv i Nordland og museer i Nordland
- Handelsmann Gabrielsen (Ånstad/Sørvågen)
- Væreier Gylseth (Sakrisøy)
- Wulf-Nilsen (Hamnøy)
- Krogtoft (Mølmarodden)
- Langaas (Sund)
- Dahl (Nusfjord)
- Joh. Ludv. Johansen (Ramberg)
- Kjerringøy handelssteds brevsamling (Kjerringøy) – Handelsstedets arkiv oppbevares ved Salten museum.
- L. A. Meyer (Mo i Rana) oppbevares ved Helgeland Museum
- Grøtøy handelssted (Steigen)
- Ottar Statle, fiskekjøper
- Brødrene Pedersen, fiskekjøper
- Johs. Johansen, Vagle, fiskekjøper
- Det Norske Guanofabrikk, Lerosfabrikken
- Rist & sønner, Buksnes, fiskekjøper
- R. Riksheim, fiskekjøper
- K. Madsen, Vik, handel
- Ellingsen (Å) – Oppbevares ved Arkiv i Nordland for Lofoten fiskeværmuseum.

Litteratur

- Coldevin Axel: Hundre års handel i Nord-Norge, Bergen 1954
- Bottolfsen Øystein: Lofoten og Vesterålens historie, Værøy 1995
- Knutsen Nils Magne (red): Nessekongene, Oslo 1988
- Fygle, Lundestad, Strand: Banken, folket og fylket, Bodø 1993

Bilder lånt fra Salten Museum, avd. Bodø